

Sirje Pallo

AJALOO ÕPIK 6. KLASSILE
KIVIAJAST VANAAJANI
I OSA

Väljaandja kinnitab õpiku vastavust põhikooli riiklikule õppekavale ning haridus- ja teadusministeeriumi poolt õppekirjandusele kehtestatud nõuetele.

Sirje Pallo

Ajaloo õpik 6. klassile

Kiviajast vanaajani, I osa

Retsenseerinud Maie Nõmmik, Liia Vijand, Sergei Stadnikov

Toimetanud Mirjam Puumeister

Kujundanud Lii Lensment

Keeletoimetaja Piret Pöldver

Kunstnik Anu Jalas

Küsimused koostanud Sirje Pallo, Mirjam Puumeister, Heli Hirs

Täname Kirjastust Koolibri ning Kadri Haljamaad ja Kärt Jänes-Kappi

Täname Eesti Ajaloomuuseumi

EESTI AJALOOMUUSEUM

Kirjastus on püüdnud ühendust saada kõigi illustatsioonide autorite või nende volitatud esindajatega. Palume neil, kellega me pole ühendust saanud, pöörduda kirjastuse Maurus poole.

ISBN 978-9949-9638-5-0

Autoriõigus: Maurus Kirjastus OÜ

Esmatrükk 2015

Juurdetrükk 2019

Tartu mnt 74, Tallinn 10144,

telefon 5919 6117

www.kirjastusmaurus.ee

tellimine@kirjastusmaurus.ee

Kõik õigused käesolevale väljaandele on seadusega kaitstud. Ilma autoriõiguse omaniku kirjaliku loata pole lubatud ühtki selle väljaande osa paljundada ei mehaaniliselt ega muul viisil.

Sirje Pallo

AJALOO ÕPIK 6. KLASSILE
KIVIAJAST VANAAJANI
I OSA

maurus

Õpiku kasutajale

Õpiku „Kiviajast vanaajani” I osa esimesed kolm peatükki häälestavad 6. klassi õpilased ajaloo lainele, mõtestades lahti ajaloo mõiste. Arutletakse küsimuste üle, nagu *Mis on ajalugu? Millal ja miks hakkasid inimesed mineviku vastu huvi tundma? Kuidas me teame, mis on ammustel aegadel juhtunud? Mida ajaloolased uurivad? Kuidas me aega möödame?* Siin on oluliseks ka ajaarvamise kontseptsioon ning selle tutvustamine õpilastele ajajoone kaudu. Näiteks saab õpilastele selgeks, miks järgneb 1. aastale enne Kristuse sündi kohe 1. aasta pärast Kristuse sündi **1**.

Esimene suurem teema on esiaeg, mis jaguneb nooremaks ja vanemaks kiviajaks ning metalliajaks. Õpik räägib eelkõige esiajast Lähis-Idas ja Lõuna-Euroopas, seega on lähtutud ka sealsest arheoloogilisest jaotusest.

Sisukord

1. Mis on ajalugu?	8
2. Mida ajaloolased uurivad?	12
3. Kuidas me aega mõõdame? <i>Avasta! Mis on muuseum?</i>	16 20
ESIAEG	22
4. Inimese kujunemine	24
5. Esimesed eurooplased	28
6. Vanem kiviaeg: küttimine ja korilus	32
7. Kiviaja kunstnikud	36
8. Noorem kiviaeg: põlluharimine ja karjakasvatus <i>Avasta! Catal Hüyük</i>	40 46
9. Metalliaeg: metallist tööriistad ja kaubanduse areng	48
10. Esiaeg Eestis <i>Avasta! Noorema kiviaja hülgepüüdjate ja kalastajate laagripaik Tallinnas Vabaduse platsil</i>	52 58

AJALOOLINE AEG

	64
11. Mesopotaamia – jõgedevaheline maa	66
12. Mesopotaamia lõunaosa vanimad elanikud – sumerid	70
<i>Avasta! Arheoloogilised kaevamised Uri linnas</i>	76
13. Semiidi riigid	78
<i>Avasta! Babüloni linn</i>	84
14. Mesopotaamia rahvaste usund ja teadus	86
15. Mesopotaamia rahvaste kirjandus	92
16. Mesopotaamia rahvaste kunst	96
17. Vana-Egiptus: Niilus ja kõrb	100
18. Vana-Egiptus vaaraode valitsemisajal	104
19. Vana-Egiptuse ühiskond	108
20. Vanaaja egiptlaste igapäevaelu	114
<i>Avasta! Vana-Egiptuse Uue riigi naisvaarao Hatšepsut</i>	120
21. Vana-Egiptuse usund	122
22. Vana-Egiptuse kunst	128
23. Vana-Egiptuse kirjandus ja teadus	132
24. Foiniikia	138
25. Palestiina	142

1

Mis on ajalugu?

Möödunud aastal õppisid Sa, et ajalooteadus uurib inimkonna minevikku. Samuti pole Sulle uudis, et minevikusündmusi uurivaid inimesi nimetatakse ajaloolasteks. Käesolevast peatükist saad Sa teada, kas ajalool on algus ja kui kaugest minevikust me rääkida oskame ning kust need teadmised pärinevad.

Planeet Maa ajalugu hõlmab 4600 miljonit aastat. 230 miljonit aastat tagasi algas Maal dinosauruste ajastu, mis vältas pikka aega – 165 miljonit aastat.

Oletame, et Maa ajalugu on 24 tundi pikk. Inimkonna ajalugu moodustab sellest ainult 1 minuti, dinosauruste ajalugu 1 tunni.

Ajaloo algust otsimas

Inimkonna ajalugu jaotatakse esiajaks ja ajalooliseks ajaks.

Esiaeg algas 2,5 miljoni aasta eest. Umbes sel ajal hakkas arenema esimesest ja pigem ahvisarnasest inimese eellasest tänapäeva inimene. Selle aja jooksul kujunesid ka mitmed oskused ja teadmised, mis aitasid hiljem kirja välja mõelda.

Ajalooline aeg algas siis, kui mõeldi välja esimesed kirjasüsteemid. Kirja mõtlesid välja inimesed, kes elasid 5000 aastat tagasi Aasias Tigrise ja Eufrati kallastel ning Aafrika põhjaosas Niiluse jõe orus. Säilinud dokumente ja muid tekste lugedes oleme tollal elanud inimeste ja kujunenud riikide kohta nii mõndagi teada saanud.

Ent ajalooline aeg ei alanud kõigil rahvastel ühel ja samal ajal. Näiteks eestlaste ajaloolise aja algust seostatakse **Henriku Liivimaa kroonika** kirjutamise ja valmimisega 800 aastat tagasi. Selles kroonikas kirjeldab saksa munk Henrik, kuidas ristsididjad alista-

sid ja ristsidid tänapäeva Eesti alal elanud hõimud. Henriku kroonika on esimene pikem ja põhjalikum kirjalik tekst, mis on muinaseestlaste kohta kirja pandud. Kroonika valmis 13. sajandil ja on kirjutatud ladina keeles.

kroonika – ajaraamat; teos, kus ajaloosündmused on esitatud nende toimumise järjekorras

Kas siis aeg enne esiaega ei olegi ajalugu?

On ikka, aga see pole inimkonna ajalugu. Varasemast ajast räägivad näiteks planeet Maa ajalugu ja dinosauruste ajalugu.

- Kuidas nimetatakse kahte suurt inimkonna ajaloo perioodi?
- Nimeta kultuurisaavutus, mille kasutuselevõtt tähistab esiajaloo lõppu ja ajaloolise aja algust.
- Mille poolest erineb *aja lugu* muinasjutust? Põhjenda oma arvamust.

arheoloog – teadlane, kes uurib esemelite allikate põhjal ühiskonna varasemat minevikku

Nimeta, mis liiki ajalooallikad on pildil. Selgita lühidalt, mis teavet need allikad ajaloo kohta anda võiksid.

Kuidas teame, mis ammustel aegadel on juhtunud?

Üks esmapilgul lihtne võimalus on lugeda kõike, mis kunagi kirja pandud – raamatuid, kirju, ajalehti, ajakirju, kroonikaid, arveraamatuid ja isegi koolivihikuid. Ajaloolase jaoks on need **kirjalikud ajalooallikad**. Kirjalikke ajalooallikaid säilitatakse näiteks raamatukogudes, arhiivides ja muuseumites.

Inimene õppis kirjutama 5000 aastat tagasi. Tundub, et see oli väga ammu, kuid võrreldes miljoneid aastaid väldanud esiajalooa on 5000 aastat siiski lühike aeg. Seega on ka kirjalikud ajalooallikad olemas üsna lühikese ajavahemiku kohta. Lisaks on paljude vanade tekstide sisu tänini saladus, sest

keeled, mida nende tekstide autorid kõnelesid, on unustatud.

Ent leidub ka ajalooallikaid, mis ei ole kirja pandud, näiteks töö- või tarberiist, relv, ehe või münt – neid nimetatakse **esemelisteks ajalooallikateks**.

Minevikus elanud inimeste valmistatud esemed (tööriistad, relvad, ehted) ja rajatud asulakohad või kalmistud on **muistised**. Muistiseid uurivad peamiselt **arheoloogid** ehk muinasteadlased. Meie teadmised esiajalooost põhinevadki sellel, mida arheoloogid on maapõuest, maapinnalt või vee alt leidnud.

Teinekord kaevab arheoloog maa seest välja mõne hoone jäänused ja leiab näiteks selle seinelt tekste. Mõnikord saab ta vana kalmistu või küla asukoha teada

Teadlased, kellega arheoloogid koostööd teevad

- **Füüsikud** – aitavad näiteks kindlaks teha arheoloogilistel kaevamistel leitud esemete vanuse.
- **Bioloogid** – aitavad näiteks puu aastaringide põhjal määrata puidust eseme või palgijupi vanuse.
- **Antropoloogid** – uurivad luustikke ja oskavad määrata kunagi elanud inimese soo, rassi ja vanuse.
- **Numismaatikud** – tunnevad münte ning eri maade kaubandussidemeid.
- **Etnoloogid** – uurivad ajaloolise aja rahvakombeid ning oskavad nende põhjal teha oletusi esiaegsete kommete kohta.
- **Folkloristid** – uurivad rahvaluulet, rahvalaule, vanasõnu ja uskumusi, mis aitavad aru saada esivanemate arusaamadest ja mõtetest.
- **Lingvistid** – uurivad keelte arengut ja seoseid.
- **Geeniteadlased** – oskavad öelda, mis rahvad on omavahel suguluses.

hoopis rahvalauludest või rahvamälestustest. Seepärast teevad arheoloogid koostööd ka teiste erialade teadlastega.

Sinagi võid ajalugu uurida, näiteks küsides oma vanavanemalt, milline oli elu nende lapsepõlves ja noorusajal. Inimese mälestused on ajaloolase jaoks suuline ajalooallikas.

Miks võib väita, et Sinagi oled osa ajalooost? Selgita, miks Sa nii arvad.

- **Millele ajaloolased ja arheoloogid toetuvad, kui nad ajalugu uurivad? Nimeta kolm ajalooallikate liiki.**
- **Miks teevad ajaloolased ja arheoloogid sageli koostööd teiste erialade teadlastega? Selgita.**
- **Vaadake pinginaabriga (või rühmas) klassis ringi ning valige mõni ese ja kirjeldage seda nagu arheoloogid teha võiksid. Mis teavet sellest võiks saada (eseme suurus, materjal, värv, mis funktsiooni kannab)?**

2

Mida ajaloolased uurivad?

Inimestele meeldib arutada maailma asjade üle – rääkida eelmisel pühapäeval peetud sünnipäevast või eile nähtud filmist. Seega meeldib inimestele rääkida minevikust. Käesolevast peatükist saad Sa teada, mida uurivad ajaloolased ja miks meil on vaja ajalugu teada.

Kas ühiskond on aja jooksul muutunud?

See on üks küsimus, mis on ajaloolasi alati huvitanud. Mõned ajaloolased arvavad, et **ühiskond** muutub pidevalt. Mõttele näiteks sellele, kuidas Sina täna sõpradega suhtled.

Ja siis sellele, et sada aastat tagasi polnud kellelgi ei mobiiltelefoni ega arvutit.

Teine osa ajaloolasi leiab, et kuna inimene pole aastatuhandetega bioloogiliselt muutunud, on tema elu tänapäeval samasugune, kui oli minevikus. Inimesed suhtlesid oma-

Piltidel on kujutatud suhtlemist tuhatkond ja sadakond aastat tagasi. Otsusta, mis ajast võiks kumbki pilt pärit olla. Põhjenda oma valikut.

Frederic Remingtoni illustratsioon (1905). ↘

vahel ka sada aastat tagasi – nad kasutasid selleks siis lihtsalt teisi vahendeid.

Suurem osa ajaloolasi arvab tänapäeval, et ühiskond siiski muutub. Mis või kes neid muutusi põhjustab, selle üle aga vaieldakse. Mõni arvab, et muutusi põhjustavad **üksikisikud** – näiteks suured väejuhid ja poliitikud. Teine väidab, et ühiskonda muudavad **leiutised**, näiteks trükipress, internet või antibiootikumid. Muutuste põhjusi otsitakse ka **looduslikest oludest** (jäähääd, vulkaanipursked, maavärinad,

põuad) või siis arvatakse, et nende taga on mõni maaväline olend (Jumal, maailmavaim, tulnukad).

Kui oletada, et ühiskond muutub pidevalt, kas siis need muutused on meile vajalikud ja kasulikud? Tõenäoliselt oled kuulnud mõnda vanemat inimest ütlemas, et noored on hukas ja vanasti oli elu hoopis parem. Neid, kes arvavad, et ühiskond muutub järjest halvemaks, on leidunud igal ajastul. Tegelikult me ei oska sellele küsimusele vastata, aga me võime selle üle arutleda.

ühiskond – ühes piirkonnas elavate ja omavahel koostööd tegevate inimeste kooselamise vorm; ühiskonnas kehtestatakse tavaliselt kindlad käitumisreeglid, mis aitavad ühist elu korraldada

Näiteks elad Sina Eesti ühiskonnas ja pead täitma siin kehtivaid reegleid, aga esiaja inimene elas teistsuguses ühiskonnas ja pidi täitma seal kehtinud reegleid.

Igal inimese tehtud asjal on oma lugu.

Näiteks valmistas esimesed lennumasina joonised 15. sajandil kuulnud itaalia maalikunstnik, skulptor, arhitekt ja insener Leonardo da Vinci. Masina, mis suutis aga ka lendu tõusta, ehitas inimene siiski alles kolmsada aastat hiljem.

Leonardo da Vinci jooniste järgi valmistatud lennumasinat saab uudistada ka Tallinnas Energia avastuskeskuses.

- **Kujuta ette, et elad sada aastat tagasi. Kirjelda, kuidas suhtleksid oma sõpradega, kui Sul poleks a) mobiiltelefoni, b) arvutit ega internetti.**
- **Millised on Sinu ja Su vanemate jaoks väga olulised leiutised? Nimeta kolm ja põhjenda oma valikut.**
- **Arutlege klassis, kas ühiskond muutub järjest paremaks või halvemaks. Põhjenda oma vastust.**

kultuurisaavutused
– eri ajajärkude leiutised ja uuendused, mida inimesed tänapäevalgi kasutavad ja hindavad; kultuurisaavutus on näiteks ratas, mille sumerid leiutasid umbes 5000 aastat tagasi

Herodotos (umbes 484 – 425 eKr) oli kreeka ajaloolane. Tema kirjutatud ajalooramat „Historia“ on tõlgitud ka eesti keelde.

Herodotos. Historia. Eesti Raamat, 1983.

Miks on vaja ajalugu tunda?

Ajalugu ümbritseb meid igal pool. Ajalugu on hoonetes, maalides, fotodes, vanaema kohviveskis. Ajalugu avaldub ka keeles, mida räägime, ja meie harjumustes. Tavaliselt ei mõelda sellele, et praeguse kultuuri, teaduse ja majanduse loomiseks on kulunud tuhandeid aastaid ja selles on osalenud kogu inimkond.

Maailmas on elanud palju rahvaid. Kõik nad on oma vajadustest tulenevalt midagi uut välja mõelnud – näiteks ratta või põldude niisutamise süsteemi või võtted,

kuidas rauda sulatada. Seepärast võibki öelda, et praeguste rikkuste ja teadmiste loomisel on osalenud kogu inimkond. Tänu rahvaste omavahelisele suhtlusele ning kaubavahetusele on need kultuurisaavutused muutunud kõigile kättesaadavaks. Ajaloo tundmine aitab paremini mõista nii varem elanud kui ka teistsuguseid rahvaid, samuti iseennast ja oma rahvast.

Võime öelda, et ajalugu pakub tänapäeva inimesele teadmisi minevikust. Võib-olla aitab ajaloo tundmine ka vältida minevikus tehtud vigade kordamist.

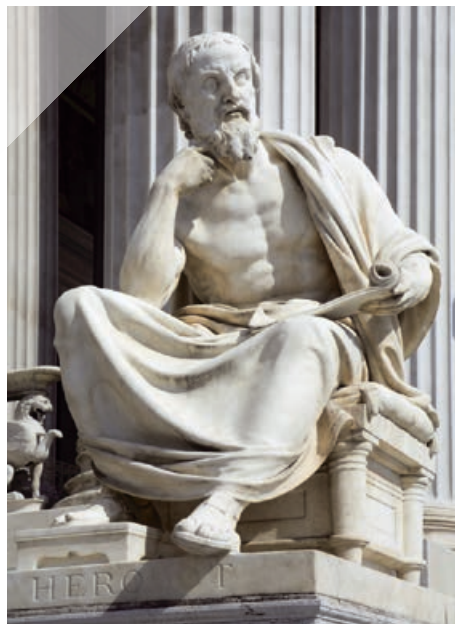
- **Miks on vaja ajalugu tunda? Selgita kahe näitega.**
- **Miks muutuvad meie teadmised ajaloost? Põhjenda oma vastust.**

Millal ja miks hakkasid inimesed mineviku vastu huvi tundma?

Seda me kahjuks ei tea, kas minevik ka esiaja inimest huvitas. Teame seda, et esimesed ajalooramatud kirjutati umbes 2500 aastat tagasi Kreekas.

Ajaloo isaks peetakse kreeklast **Herodotost**. Ta oli esimene, kes tahtis tulevastele põlvedele jäädvustada oma aja silmapaistvaid inimesi ning sündmusi. Kuid oma teostes kasutas ta veel rohkesti legende, müüte ja mälestusi.

Ajalooteadusele pani aga aluse Herodotose kaasaegne kreeklane

ne **Thukydides** [loe: thuküidides]. Thukydides oli esimene ajaloolane, kes mõtles ka selle peale, miks mingi sündmus toimus. Thukydides jättis kõrvale müüdid ning toetus **faktidele**. Ta kirjutas sellistest sündmustest, kus ta ise osales.

Sageli arvatakse, et ajaloolane oskab täpselt öelda, kuidas asjad minevikus olid. Tegelikuses uurib ajaloolane minevikku vastavalt oma oskustele ja võimalustele. Seejärel võib ajaloolane sageli üksnes oletada, kuidas inimesed mine-

Ajalooline fakt on kindel teadmine, et mingi sündmus on toimunud või mõni inimene on elanud. Näiteks see, et Sina praegu elad, on ajalooline fakt.

vikus elasid. Järgmised ajaloolaste põlvkonnad omakorda kas täiendavad neid oletusi või siis lükkavad need ümber.

Ajaloo vastu tuntakse huvi väga erinevatel põhjustel. Näiteks võimaldab varasemate haiguste uurimine koostöös praeguste bioloogidega välja töötada vaktsiine. Kuid ajalugu ei uurita ainult selleks, et ühiskonda paremaks muuta või minevikust tõde teada saada.

Ajalugu uuritakse ka seepärast, et mõnele inimesele lihtsalt meeldib minevikus tuhnida. Ajalooallikate otsimine, väljakaevamine ja tõlgendamine, mis võis minevikus juhtuda, pakub inimestele naudingut.

legend – rahvajutt, mis räägib mingi koha tekkimisest või mõne eseme päritolust

müüt – rahvajutt, mis räägib maailma loomisest, loodusnähtuste tekkest, kangelastest, jumalatest ja muudest üleloomulikest olenidest; müüdid olid vanaaja inimestele sama tähendusega, nagu tänapäeva inimestele on teadus

mälestus – meenu- tus möödunud sünd- mustest ja inimestest

Thukydides (umbes 460 eKr – 396 eKr) oli Vana-Kreeka silmapaistvaim ajaloolane. Tema elutööks oli „Peloponnesose sõja ajaloo“ kirjutamine.

- Kes oli esimene ajaloolane, kes ajalugu uurides toetus faktidele?
- Arutlege klassis, mille poolest erinevad tänapäevased ajaloo- raamatud Herodotose kirjutatud ajalooramatust?
- Kas oled ka ise mõnda ajalooramatud lugenud või filmi vaadanud? Nimeta neid.

3

Kuidas me aega mõõdame?

Inimene on hakanud aega osadeks jaotama – ilmselt selleks, et oleks parem selle üle arvestust pidada. Kõige tavalisemad ühikud, millega aega mõõdetakse, on aasta, kuu ja päev ning tund, minut ja sekund. Sinagi kasutate neid ajaühikuid iga päev.

Esimesed aja mõõtmise vahendid

Aastaks nimetame aega, mille jooksul Maa teeb ühe tiiru ümber Päikese. Selleks kulub 365,2564 ööpäeva. Sellepärast on meie aasta tavaliselt 365 päeva pikk ja iga neljas aasta (mõne erandiga) on 366-päevane. Aasta on jagatud 12 kuuks ja ühes kuus on 28–31 päeva.

Ööpäev kestab 24 tundi. Selle aja jooksul jõuab Maa teha ühe pöörde ümber oma telje. Ühes tunnis on 60 minutit. Minut jaguneb omakorda 60 sekundiks.

Kõige esimesed aja mõõtmise vahendid olid kell ja kalender. Kell mõõdab ööpäeva pikkust. Ajal, mil suurem osa inimesi haris põldu ja kasvas karja, polnud kella eriti vajagi. Täpset aega pidid teadma vähesed – näiteks preestrid, kes viisid läbi usutoiminguid.

Päikesekelli kasutati ka Eestimaa mõisates ja kõige vanemad neist on umbes 300 aastat vanad. Eesti talupojad siis veel kella ei kasutanud, nende elu käis päikese tõusmise ja loojumise järgi.

Tallinna Toomkiriku päikesekell (18. sajandist). Päikesekella peetakse kõige täpsemaks kellaks. ↗

Päikesekell Saaremaal. →

Valmistage õpetajaga tunnis päikesekell.

Esmalt mõõdeti aega päikese-, vee- ja liivakellaga. Päikesekella tundi näiteks Egiptuses juba enam kui 3000 aasta tagasi. Hiljem võeti kasutusele mehaanilised kellad, mille sees olid hammasrattad.

Kalendri koostamise aluseks on ööpäev. Ööpäev võib alata kas päikeseloojangul (vanaaja Babüloonia ja Kreekas, moslemitel), päikesetõusul (Hiinas) või siis keskööl (Rooma sõjaväes, kultuuriruumis).

Ööpäevadest moodustuvad nädalad, kuud ja aastad. Ka nädal on olnud erineva pikkusega. Seitsmepäevane nädal pärineb Babülooniast. Vana-Rooma vabariigis oli nädala pikkuseks kaheksa päeva, vanas Hiinas aga hoopis kümme päeva.

Kalender võib olla kuukalender, päikesekalender või kuu-päikesekalender. Lähemalt on neist kalendritest juttu juba Mesopotaamia, Egiptuse ja Vana-Kreeka peatükkides.

Aega võib jaotada ka pikema-

teks ajaloo perioodideks. Kahest niisugusest – esiajast ja ajaloolisest ajast – oli juba põgusalt juttu. Need pikemad ajaloo perioodid jagatakse omakorda lühemateks, nii koosneb esiaeg kiviajast ja metalliajast, ajalooline aeg jagatakse aga vanaajaks, keskajaks, uusajaks ja lähiajalooks.

Asteekide kalendri-
kivi. Neil oli päikesekalender, kus aasta pikkuseks oli 18 kuud ning kuu pikkuseks 20 päeva.

- Millal algas ööpäev ja kui pikk oli nädal
a) Babüloonia, b) Vana-Roomas ja c) Hiinas?
- Uuri internetist või teatmeteostest lisaks, mida tähendab liigaasta.

Ajaarvamine

Aja mõõtmisel on oluline ajaarvamine. Ajaarvamine tähendab, et aastad järjestatakse ja sündmused arvestatakse mingist kindlast ajaloolisest või siis legendaarsest

sündmusest alates. Siis saab arvutada, mitu aastat sellest sündmusest on möödunud või mitu aastat enne seda sündmust midagi toimus.

Kaugemas minevikus võis niisuguseks sündmuseks olla valitseja trooniletulek või mõni muu tähtis

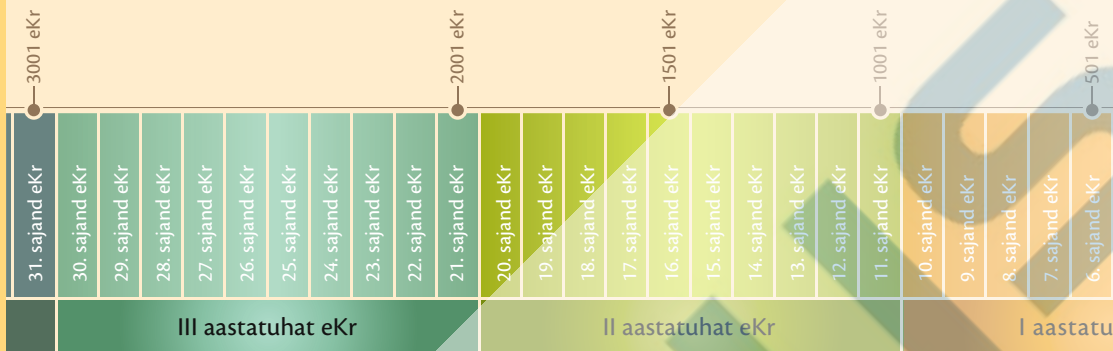
Vikipeedia artikkel:
Liigaasta.

Jeesuse Kristuse sünnihetke, mida küll sümboliseerib 0-punkt, tähistab ajateljel kuupäev 01.01.01.

Kui 1. aasta eKr lõpeb kuupäevaga 31.12.1, siis mis kuupäevaga algab 1. aasta pKr?

Nimeta, mis aasta on moslemitel, juutidel ja hiinlastel siis, kui meil on a) 2016. aasta, b) 2017. aasta.

moslem – inimene, kes tunnistab islami usku; Eesti rahvusest moslemeid on umbes 1000 inimest ning nad kuuluvad Eesti Islami Usu kogudusse

sündmus. Näiteks Vana-Kreekas arvestati aega esimestest olümpiamängudest, Vana-Roomas aga Rooma linna asutamisest.

Suur osa maailmast lähtub tänapäeval kristlikust ajaarvamisest. Seegi sai alguse Rooma linnas. Rooma kristlased võtsid 6. sajandil pKr ajaarvamise alusena kasutusele oletatava Kristuse sünniaja. See tähendab, et kõik, mis ajaloos on toimunud, on juhtunud kas enne Jeesus Kristuse sünni (eKr) või pärast seda (pKr).

Kristliku ajaarvamise koostamise ajal ei tuntud Euroopas veel numbrit 0. Number 0 pärineb hooepis Indiast ja jõudis Euroopasse araablaste vahendusel alles 8. sajandil pKr. Sellepärast järgnebki 1. aastale enne Kristuse sünni kohe 1. aasta pärast Kristuse sünni.

Enne kristliku ajaarvamise kasutuselevõttu peeti Euroopas ajaarvamise alguspunktiks maailma loomist. Arvati, et see oli toimunud 5508. aastal enne Kristuse sünni.

Rääkides sündmustest, mis toimusid miljonite aastate eest, pole enam oluline öelda, et need toimu-

sid enne Jeesus Kristuse sünni. Sel juhul piisab, kui öelda, et sündmus toimus miljoneid aastaid tagasi.

Kõigi rahvaste ajaarvamise aluseks ei ole aga Jeesuse sünn. Näiteks juutidel algab ajaarvamine maailma loomisest; moslemitel on see seotud islami usu rajaja Muhamedi eluga ja hiinlastel legendaarse Kollase Imperaatori troonileasumisega.

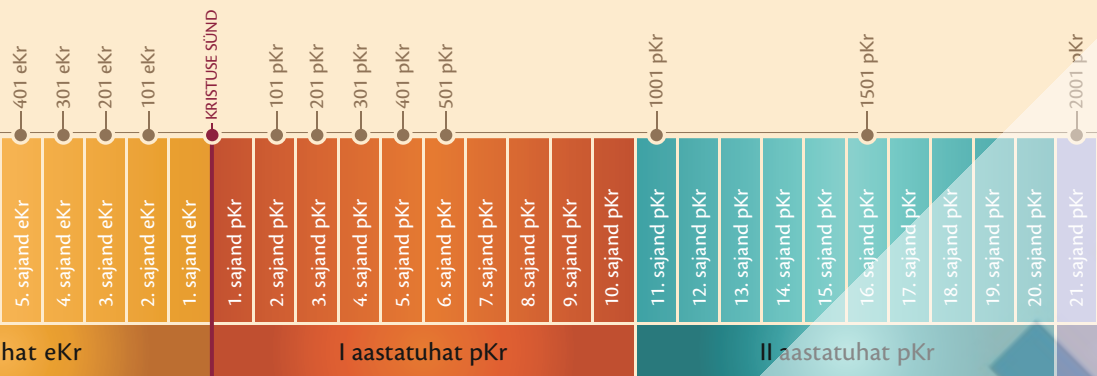
AJAARVAMINE

- Kristlastel on aasta 2015.
- Moslemitel on aasta 1436.
- Juutidel on aasta 5775.
- Hiinlastel on aasta 4713.

Aastasada ja aastatuhat

Ammustest ajaloosündmustest rääkides on mõnikord raske öelda, mis aastal see toimus. Sageli osataksegi vaid sajandi või aastatuhande täpsusega sündmuse toimumist määratleda.

Ajaarvamisest tähendab üks sajand sada aastat. Näiteks 4. sajand

TULETA MEELDE!

- I = 1
- II = 2
- III = 3
- IV = 4
- V = 5
- VI = 6
- VII = 7
- VIII = 8
- IX = 9
- X = 10
- L = 50
- C = 100
- D = 500
- M = 1000

(Rooma numbritega IV sajand) algas kristliku ajaarvamise järgi 1. jaanuaril 301 ja lõppes 31. detsembril 400.

Üks aastatuhat on tuhat aastat ehk kümme sajandit. Esimene aastatuhat algas 1. jaanuaril 1. aastal ning lõppes 31. detsembril 1000. Teine aastatuhat algas 1. jaanuaril 1001 ja lõppes 31. detsembril 2000.

Sajandeid ja aastatuhandeid märgitakse nii araabia numbritega (1, 2, 3, 4, ...) kui ka Rooma numbritega (I, II, III, IV, ...).

Kirjuta need arvud Rooma numbritega: 33, 5, 10, 1956, 88, 657, 7865.

Näiteks arvu 325 kirjutame Rooma numbritega nii: CCCXXV. Arvu 44 kirjutame aga nii: XLIV (arvame arvust L maha X ja lisame IV; vähendaja X märgitakse vähendatavast L vasakule, liidetav IV aga paremale poole).

- **Koosta tabel (3 tulp). Kirjuta esimesse tulp alltoodud aastaarvud. Määra iga aastaarvu puhul sajand ja aastatuhat. Kirjuta need vastavalt tabeli teise ja kolmandasse tulp.**
340 eKr, 768 eKr, 1987 pKr, 500 eKr, 3476 eKr, 6 pKr
- **Arvuta, kui palju aega on kulunud neist aastatest tänaseni:**
1905 pKr, 456 pKr, 25 eKr.
- **Joonista ajajoon, mis möödab ajavahemikku Sinu sünnist tänaseni. Märgi ajajoonle oma elu tähtsamad sündmused. Seejärel pikenda ajajooni ja märgi sellele ka oma vanemate ja vanavanemate sünniaeg.**

Avasta!

Mis on muuseum?

Eelnevalt oli juba juttu, et kirjalikke ajalooallikaid säilitatakse raamatukogudes, arhiivides ja muuseumides. Esemelisi ajalooallikaid säilitatakse peamiselt muuseumides.

Eestis on palju muuseume, igas linnas ja maakonnas on vähemalt üks muuseum. Muuseumid on väga erinevad: on kunsti-, loodus-, tervishoiu-, merenduse-, sõja-, põllunduse muuseumeid ja veel palju teisi. Muuseumis töötavad inimesed, kes hoolitsevad selle eest, et asjad hästi säiliks. Samuti püüavad muuseumitöötajad nende asjade ehk muuseumi eksponaatide kohta võimalikult palju huvitavat infot leida.

Selleks, et inimestel oleks lihtsam muuseumis olevate esemetega tutvuda, on muuseumid ka internetti kolinud – kodulehelt muis.ee leiad Sa üles kõik Eesti muuseumid koos neis olevate esemetega. Tegelikult läheb veel mitu aastat enne, kui kõik muuseumites olevad esemed jõutakse digitaalselt üles panna.

Eesti üks vanimaid muuseume on Tallinnas asuv Eesti Ajaloomuuseum, mille eelkäijaks oli 1864. aastal rajatud Provintsialmuuseum. Muuseumi esimeste ja ühtlasi ka põnevamate esemete hulka kuuluvad Tallinna raeapteeker Johann Burchardi poolt kogutud asjad.

Eesti Muuseumide
Veebivärv.

Lukk võtmetega
17. sajandist.
Pärit Provintsialmuuseumi kogust.

Ehtelaegas
17. sajandist.
Pärit Provintsialmuuseumi kogust.

